

**R. P. Christophori Gillii, Ex Brigantio Lvsitaniæ, Societatis
Iesv, Et in Conimbricensi Academia S. Theologiae
Professoris; Commentationvm Theologicarvm De Sacra
Doctrina, Et Essentia atque vnitae ...**

Gil, Christovão

Coloniae Agrippinae, 1610

Diuiditur distinctio rationis in distinctionem rationis ratiocinatae, &
ratiocinantis. cap. 4.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82291](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82291)

Nam hæc quatenus virtualis est, conuenit ante operationem intellectus. nam cum fundetur in entitate, & perfectione rei, & intelligibilitate obiectiua ipsius, quæ duo præcedunt actuale operationem intellectus, verè ante illam conuenit ex natura rei ante actum mentis, vt plerique Autores admittunt.

Diuiditur distinctio rationis in distinctionem rationis ratiocinantæ, & ratiocinantis.

CAPVT IV.

I. **D**istinctio rationis, quam superiore capite contraposui distinctioni ex natura rei, non vno modo dicitur, sed in plures adhuc secatur. Maximè celebris diuisio apud Autores est illa, quæ distinctio rationis partitur in distinctionem rationis ratiocinantis, ac ratiocinatæ. Quamuis autem nonnulli apud Carthusianum in 1. d. 2. q. 2. post sententiam Alberti hanc diuisionem ita explicant, vt secundum eius membrum intelligant de distinctione ex natura rei, secundum aliquas rationes formales non distinctas realiter, quæ à Scoto, & sequacibus appellatur distinctio formalis, nihilominus hæc acceptio pertinet ad distinctionem ex natura rei, & ideo eius significatum, non potest constitui membrum distinctionis rationis contra diuisiã ab actuali ex natura rei, hoc enim membrum diuidens debet pertinere ad distinctionem rationis confurgentem ex operatione intellectus. Et in hoc sensu traditur hæc diuisio à Carthusiano vbi supra, Tolera. in d. 1. d. 8. q. vn. art. 4. ad primum contra solutionem primi argumenti Ochami, cõtra Collarium quartæ cõclusionis, Clyp. Thomistar. qu. 10. in Porphyrium, art. 1. ad 3. contra secundam Conclusionem. Chrysostom. Iauell. 12. Metaph. q. 19. Molina 1. p. q. 28. art. 2. d. 3. conclusionem 1. Fons. lib. 5. Metaph. cap. 6. q. 6. f. 3. & alijs recentioribus: & aperte desumitur ex Sancto Thoma in 1. d. 2. q. vn. ar. 2. in corpore, & opuscul. 72. in respons. ad 4. quæstionem, distinctio rationis ratiocinantis oritur præcisè ex nostro modo concipiendi, absque alio fundamento in re ipsa, distinctio vero ratiocinantis ratiocinatæ habet etiam fundamentum in re, quod autem illud sit, inferius explicabitur.

II. Verum contra hanc diuisionem obijciunt aliqui recentiores, primum quidem,

quoniam distinctio rationis ratiocinantis non est distinctio obiecti, sed nominis: v. g. cum dicimus, Petrus est Petrus, & ipsum comparamus in ratione prædicati, & subiecti, distinctio nõ attingit ipsum Petrum, sed nomen, non quia sit diuersum à parte prædicati, & subiecti, sed quia idem bis repetitur, ex quo provenit, vt Petrus bis concipiatur, quod non est distinguere, sed in cognitione nostra, ac voce iterari. Deinde contra discrimen vtriusque distinctionis obijciunt, quoniam omnis distinctio rationis habet fundamentum in re. Id verò probat, quoniam obiecta ratione distincta, præcisè ab omni respectu ad alia ex natura rei distincta, non habent in se ipsis fundamentum vllum distinctionis, sed solum in alijs, ex quorum similitudine concipiuntur vt distincta: sic autem respectus tam requiritur in distinctione, quæ dicitur rationis ratiocinantis, quam in ea, quæ dicitur rationis ratiocinatæ: nam relationem generis, ac differentie non distingueremus per intellectum, nisi videremus plura inter se ex parte conuenire, ex parte differre, item cum idem prædicatur de se ipso, distinctio eiusmodi existit per ordinem ad diuersa realiter: contra verò, nunquam ex parte ipsius obiecti est causa distinctionis secundum rationem: nam illud ex natura rei est vnum, atque indistinctum: atque adeo quando cognoscitur, sicuti est vnico tantum conceptu attingitur, & solum terminat plures conceptus, quando intellectus ob suam infirmitatem non potest vnico actu illud perfectè apprehendere: Huius sententiæ videtur esse Hervæus quodlib. 3. q. 3. art. 2. 3. & 4. & Durand. in 1. d. 2. qu. 3. num. 15. 20. & 23. quatenus dicunt omnem distinctionem rationis habere fundamentum pluralitatis rationum. Palatius verò in 1. d. 2. disputat. 2. idem opinatur ex alio fundamento, nimirum quoniam obiectum cognitum duobus conceptibus synonymis, quatenus ita concipitur, & a ratione differt à se ipso: & tamen habet fundamentum in re, quoniam vtrique respondet ratio obiectiua realis, de qua vterque verificatur.

Quod attinet ad primum fundamentum, re. Anteriorum communis est sententia Doctorum, non solum cõceptus synonymos, sed etiam per ipsos obiectum ratione distinguere. Ita expressè asserunt S. Thomas 1. p. q. 13. art. 12. Durand. in 1. d. 2. q. 3. num. 20. Bachon. q. 2. art. 4. Capreol. d. 8. q. 4. art. 2. ad 8. Godofredi contra 2. conclusionem. Mayron. tract. formalitatum a. 2. §. Circa quod. Clypeus Thomistarum q. 10. in Porphy-

Carthuf.

Carthusian.
Toletan.

Clypeus.

Iauellus.

Molin.

Fons. lib. 5.

S. Thom.

Hervæus.

Durand.

Palatius.

III.

S. Thom.

Durand.

Bachon.

Capreol.

Mayron.

Clypeus.

Porphyrus art. 1. ad 3. contra 2. conclusionem. Iauellus 13. Metaph. q. 19. Soncin. 4. Metaph. q. 29. 1. & 2. conclusionem. Sotus q. 5. de vniuersal. art. 2. Molina 1. p. q. 28. art. 2. ad 3. Fundamentum est, quoniam distinctio rationis consistit in eo, quod idem distinguitur à se ipso secundum esse intellectum, & quo vnum cum sit, utitur ut pluribus, ut loquitur Aristotel. lib. 3. Metaph. 1. 1. at verò conceptus synonymi in predicatione identica re ipsa sunt plures: atque adeo non potest ipsis ascribi distinctio rationis: item intellectus cum ita comparat prædicatum subiecto, non utitur conceptu mentali vno, ut pluribus, sed obiecto intellecto. ita enim rem significatam ipsi met attribuit quasi esset altera; & ideo obiectum, quod est vnum, secundum esse reale, multiplex verò secundum esse intellectum, verè dici potest distingui ratione, quoniam idemmet substat diuersis intentionibus rationis, quod non conuenit nomini, aut conceptui: nam re ipsa multiplicatur. itaque distinctio illa conceptuum extrinsecè attingit obiectum, quod, vnum cum sit, representatur ut duo, & habet multiplex esse intellectum, ratione cuius terminat diuersas habitudines sui ad seipsum: quod fieri non potest nisi intersit aliqua distinctio: omnis enim habitudo etiam rationis exigit aliquam distinctionem in extremis.

IV. Quod attinet ad secundum fundamentum, ex parte obiecti, ut foriatur distinctio rationis, aut potest esse sola aptitudo, ut concipiatur per modum plurimum conceptibus, siue synonymis, siue non synonymis: aut formalis ratio obiectiua ratione suæ entitatis indiuisæ, apta nata terminare conceptus plures non synonymos, ac si esset diuisa, ac plures ex natura rei. Priore modo est fundamentum distinctionis in quouis obiecto distinctionis secundum rationem, ut rectè obseruat Aleta. ubi suprà. Ratio est quoniam omnis intellectio, ac distinctio actualis supponit aptitudinem: atque adeo si obiectum vni re concipitur pluribus conceptibus synonymis, aut non synonymis, necessariò præcedit aptitudo, ut ita concipiatur. Verum Doctores non cessant de hoc fundamento, quoniam loquuntur de fundamento, quod ingreditur significatum obiecti, ratione distincti, at hæc aptitudo adest quidem obiecto, sed non ingreditur eius significatum.

V. Ut verò innotescat ratio fundamenti posteriore modo accepti, notandum est,

aliud esse querere fundamentum obiectiui cuiusvis rationis formalis, siue notitiæ mentalis, & aliud fundamentum pluralitatis earundem rationum. Nam, ut rectè docet AEgid. in 1. d. 1. p. distinctionis quæst. 3. art. 1. possunt esse plures notitiæ mentales synonymæ, quæ omnes habeant vere fundamentum in re, quoniam singulis repondet ens firmum, ac ratum à parte rei, & tamen pluralitas ipsarum non habet fundamentum in re, sed in sola operatione intellectus: contra verò fieri potest, ut pluralitas habeat fundamentum in re, quia tamen rationes, quæ dicuntur plures, illud non habent, propterea distinctio per illas constituta est rationis ratiocinantis, non ratiocinatæ. Exempli causa, quod Homo diuersimode substat intentioni speciei prædicabilis, ac subijcibilis, habet remote ex natura humana secundum se: verum quia rationes speciei prædicabilis, ac subijcibilis singillatim sumptæ, non habent ex parte obiecti significati fundamentum in re, non enim à parte rei habet natura humana formaliter aliquid, quo constituatur in ratione speciei prædicabilis, aut subijcibilis: idcirco distinctio Hominis, quatenus est species prædicabilis à se ipso, quatenus est species subijcibilis, non est distinctio rationis ratiocinatæ, sed ratiocinantis: idemque dicendum, quoties rationes obiectiue, quibus obiectum idem re distinguitur à se ipso, non sunt à parte rei in ipso obiecto significato.

Cum itaque ad fundamentum distinctionis, secundum rationem ratiocinatam requiratur fundamentum obiectiui entitatum, & radix pluralitatis rationum diuersarum, primum explicare oportet, quænam rationes formales habeant fundamentum obiectiui in re, & quæ non habeant. Dicendum cum Sancto Thoma in 1. distinct. 2. quæst. vii. S. Thom. artic. 3. in secunda eius parte, conceptionem intellectus tripliciter se habere ad rem, quæ est extra animam. aliquando enim est similitudo rei existentis extra animam, sicut conceptio Hominis, & hæc habet fundamentum in re immediate in quantum res ipsa ex sua conformatione ad intellectum facit, ut is sit verus, & ut nomen, quod eam conceptionem significat, propriè de re dicatur: aliquando verò non est similitudo rei existentis extra animam, sed aliquid, quod consequitur ex modo intelligendi rem, quæ est extra animam: cuiusmodi sunt intentiones, quas intellectus ad in-

VI.

uenit, sicut significatum huius nominis, genus, non est similitudo alicuius rei extra animam existentis: sed ex hoc, quod intellectus concipit animal, vt in pluribus speciebus, attribuit ei intentionem generis, cuius intentionis fundamentum proximum non est in re, sed in intellectu, remotum tamen est in re. Aliquando tandem id, quod significatur nomine, non habet vllum fundamentum in re, neque proximum, neque remotum: quia neque est similitudo rei existentis extra animam, neque consequitur ex modo illam intelligendi, vt chimæra, & similia figmenta, ex qua doctrina constat illas rationes formales habere fundamentum obiectiuum à parte rei, quibus respondent rationes obiectiue reales, illas verò nequaquam, quibus respondent, quantumcunque rebus veris conueniant.

VII.

Explicato fundamento obiectiuo cuiusvis rationis formalis, sequitur vt indagetur radix obiectiua pluralitatis earundem rationum: ea verò, vt notant Doctores citati numero 1. est intelligibilitas obiectiua, apta nata terminare plures conceptus non synonymos, ita vt vna, eademque res, ex natura rei indiuisa fecunditate suæ intelligibilitatis respondeat pluribus rationibus formalibus non minus, quàm si iisdem responderent duo obiecta reipsa diuersa, singula sub vna tantum ratione formali obiectiua: qua ratione se habet intelligibilitas obiectiua hominis. potest enim apprehendi modo quatenus animal, modo quatenus rationalis, quæ duæ rationes obiectiue iuxta probabilem multorum opinionem sola ratione distinguuntur, & nihilominus conceptus formales ipsarum habent in Homine tam adæquatum obiectum, cum seorsim concipiuntur, ac habent, quando concipimus rationem animalitatis in bruto, & rationalitatem in Homine, in quibus re ipsa distinguuntur. Aliqui, inter quos est Toletus, vbi supra, recurrunt ad necessitatem, quoniam, quæ ita habent fundamentum in re, & æquipollent distinctis ex natura rei, necessitant intellectum ad conceptus essentialiter distinctos. Quam doctrinam nonnulli recentiores impugnant, quoniam intellectus noster nunquam distinguit plures rationes in eadem re, nisi quando non cognoscit rem perfectè sicuti est: atque adeo obiectiua cognoscibilitas ipsius non necessariò cogit intel-

lectum, vt ipsam distinctis conceptibus apprehendat: quæ redargutio, si intelligatur de rationibus formalibus, vt nunc loquimur, conuincit quidem intelligibilitatem obiectiuam non semper necessitare intellectum, vt in ipsam distinctis notitijs feratur, non tamen concludit nunquam absolute necessitare: maximè quando res perfecta attingitur modo imperfecto, & inadæquate: tunc enim si intellectus adæquari aliquo modo debeat intelligibilitati obiectiue, necessitatur ad formandos plures conceptus, quibus coniunctis attingat totum id, quod vnico simplici, & inadæquato non poterat, quomodo, vt infra ex Diuo Thoma, & alijs ostendam, ex eminentia intelligibilitatis diuinæ, & imperfectione intellectus prouenit, vt in via necessariò habeamus plures conceptus perfectionum diuinarum, quas vnico conceptu distincte simul apprehendere nequimus. Itaque necessitas hæc obiectiua consistit in hoc, vt cum quis format vnum conceptum inadæquatum rei, habentis plures rationes obiectiuas cum fundamento in re, si alias percipere debeat, necessariò etiam sit habiturus alium, vel plures conceptus formales non synonymos, quibus adæquet intelligibilitatem obiectiuam rei: at quando sola est distinctio penes apprehensiones ipsas sine fundamento in re, intelligibilitas obiectiua ad adæquatam perceptionem sui non exigit puram repetitionem eiusdem conceptus. non enim propterea ex parte obiecti magis attingitur, quamvis ex parte intellectus pluribus conceptibus synonymis attingatur.

VIII.

His præmissis dicendum est, propositam diuisionem distinctionis rationis esse optimam. Patet quoniam omnis distinctio rationis vel habet fundamentum obiectiuum, plurium rationum mentalium formaliter differentium, vel non: si habet, est distinctio rationis ratiocinata: si non habet, est distinctio solius rationis ratiocinantis. Notandum verò eiusmodi fundamentum non debere esse solum per modum subiecti denominati, sed per modum obiecti significati. Non enim ex subiecto denominationis sumitur hic ratio fundamentalis obiectiua plurium rationum formalium, quandoquidem entitas subiecti denominati non arguit multiplicem rationem obiectiuam formæ, & ideo quamvis entia rationis denominent subiecta realia, non proinde di-

stinctio

Toletus.

distinctio secundum entia rationis habet fundamentum obiectiuum in re: nam cum Socrates predicatur de se ipso, & quatenus subiectum differt ratione à se ipso, quatenus predicatum, distinctio est tantum rationis ratiocinantis: est verò fundamentum per modum obiecti significati, quando nominibus significantibus rationes formales distinctas, respondet intelligibilitas obiectiua: vt cum Socratem concipimus, substantiam sententiam rationalem, hi tres conceptus re, ac ratione diuersi, habent suum proprium significatum in Socrate. Ex quo etiam principio constat, nihil ad hoc facere fundamentum distinctionis respectiuum, nisi inuoluatur obiectiuum: exempli gratia, quia solemus formas ex natura rei distinctas predicare de subiectis, cum predicamus idem de se ipso, idque concipimus per modum plurium suapte natura distinctorum, quorum vnum de altero predicamus, non datur fundamentum multiplicatis obiectiuum; hoc est significatum per ipsa nomina, vel conceptus, sed respectiuum, quia ad similitudinem distinctorum concipimus non distincta: quod fundamentum potest esse commune omni distinctioni rationis, ideoque non sufficit ad distinctionem rationis ratiocinatæ, ad quam requiritur vt rationes obiectiue, sub quibus res suapte natura diuisa multipliciter concipitur, sint à parte rei in obiecto significato.

IX. Ad primum argumentum oppositæ sententiæ respondetur, cum idem predicatur de se ipso, idem distinguere à se, non secundum esse reale, sed secundum esse cognitum, quod est multiplex in mente, vt iam declaratum est. Ad secundum respondetur, cum eorum, quæ ratione distinguuntur, quædam dicuntur habere fundamentum in re, quædam non, nomine fundamentum non intelligi solum obiectiuum, aut extrinsecum, hoc est non fat esse, vt connotent subiectum reale, cui conueniant, aut extremum, quod recipiant: nam fieri potest, vt entia rationis hæc vendicent, sed requiri in primis, vt formaliter significant aliquam rem: deinde verò, vt eadem res possit concipi sub connotatione, aut habitudine ad plura actu distincta; quod quia non conuenit relationi generis, ac differentie, quamuis connotarent obiecta distincta ex natura rei, non proinde haberent in re fundamentum propriæ distinctionis: item quando concipitur ob-

iectum suapte natura indistinctum sub habitudine identitatis ad se ipsum, quamuis concipiat per modum plurium, quæ solemus distinctis conceptibus apprehendere, tamen obiectum ipsum duobus illis conceptibus synonymis intellectum, non habet habitudinem, aut connotationem ad illa plura: ob eam causam distinctio rationis reperta in conceptibus synonymis, non habet fundamentum in re obiectiuum, quod consistit in intelligibilitate rei suapte natura indistinctæ, quæ adeo secunda est, vt sit apta terminare plures conceptus, quorum cuilibet respondet propria ratio formalis, non quidem distincta actu in re, sed solum virtute, ac potentia: quomodo non omnis distinctio rationis supponit fundamentum in re: nam cum diuersi conceptus non sunt similes in representatione obiectiua, sed solum in modo aliquo representationis, aut penes habitudinem aliquam, sub qua inuicem comparantur rationes, penes quas est distinctio, non sunt in obiecto, sed solum in intellectu: & ideo distinctio eiusmodi non habet fundamentum in ipsa re, quæ dicitur distincta secundum esse intellectum: Distinctio verò respectiua, per comparisonem ad alia actu distincta, nisi sit per equipollentiam vnius ad plura, non habet fundamentum in ipso obiecto, vt patet ex dictis: & proinde, licet omnis distinctio rationis eam possit habere, non propterea omnis dici debet habere fundamentum in re. Ad id verò, quo probatur non esse aliud fundamentum ex parte obiecti, respondetur, quamuis noster intellectus tunc solum distinguat plura in obiecto, quando non cognoscit illud sicuti est, de quo potest esse controuersia, tamen non proinde sequi, eam distinctionem esse solius rationis ratiocinantis absque fundamento in re, namque nisi obiectum haberet talem intelligibilitatem, vt intellectus imperfectus possit illud inadæquate concipere per plures conceptus, haud quaquam formarentur ab illo plures conceptiones mentales. nam si intellectus comparatus cum diuersis obiectis possit apprehendere vnum sub diuersis rationibus, non verò alterum, causa huius diuersitatis omnimoda non potest referri in solum intellectum, & ideo sumenda est etiam ex parte obiecti. Quædam verò obiecta concipi nequeunt sub pluribus rationibus, alia verò possunt, & ita ratio huius multiplicatis secundum rationem habet fundamentum in re. Ad fundamentum Palatii patet ex dictis, quando aliquid distinguitur à se ipso per conce-

ceptus synonymos dari quidem fundamentum obiectuum à parte rei, quod ipsis respondeat: non tamen quod sit radix pluralitatis ipsorum, quod etiam requiritur ad distinctionem, quæ dicitur habere fundamentum in re.

Explicantur aliæ diuisiones distinctionis rationis.

CAPVT V.

I. **D**Vo genera distinctionis secundum rationem proximo capite explicata, habent adhuc varios modos, quos explicare oportet, ut, cum ad diuina ventum fuerit, non opus sit immorari ijs explicandis. In primis autem distinctio rationis ratiocinantis reperitur, quoties obiectum sub diuersis conceptibus synonymis substat pluribus secundis intentionibus: verbi gratia, prædicati, subiecti, medij termini, ac similium: de quo non est vlla controuersia. Verum potest dubitari, vtrum sit alius modus distinctionis secundum rationem ratiocinantis. Ratio dubitandi est, quoniam, quæcunque differunt solum penes modum significandi, & concipiendi absque fundamento in re, differunt sola ratione ratiocinante: hoc autem modo differunt plura alia, quam ea, quæ apprehenduntur conceptibus synonymis. Contra verò facit quoniam, vbi conceptus non sunt synonymi ex parte obiecti significati, per vnum inuoluitur aliqua ratio obiectiua, quæ non significatur per alium: hoc autem sufficit ad distinctionem rationis ratiocinatæ: quare in solis conceptibus synonymis est distinctio rationis ratiocinantis.

II. Pro fundamento supponendum est, quando distinctio fundatur solum in modo concipiendi absque fundamento diuersæ intelligibilitatis obiectiue saltem virtualis, dari solam distinctionem rationis ratiocinantis. De duobus verò conceptuum complicationibus potest esse dubitatio, vtrum hoc, vel illo modo differant, nempe si comparentur abstracta cum concretis, distinctio cum diffinito. Ut à definitione incipiam, præmitto de sententiâ Diui Thomæ in 1. d. 22. q. vn. art. 1. ad 2. diffinitionem esse nomen intentionis, & rei: nomen intentionis est, cum sumitur pro conceptu distincto quidditati-

S. Thom.

uo, & adæquato diffiniti: nomen vero rei, cum sumitur pro significato ipsius diffinitionis vocalis, aut mentalis. De diffinitione quatenus est intentio, non est vlla dubitatio, differt enim re à definito, etiam si secundum esse intentionale sit idem, quod definitum secundum esse reale: hoc est, quamuis sit adæquatum signū definiti. De ipsa, quatenus res est, potest esse difficultas: verum quia eadem est ratio de re, & de signo sub ratione signi, non curabo hanc distinctionem, sed indifferenter loquar de diffinitione, siue pro signo, siue pro re sumpta, ea vero alia est perfecta, alia imperfecta: illa distinctè attingit omnes partes, siue gradus tam actuales, quam virtuales definiti: hæc verò nequaquam, sed omittit aliquos, quia traditur per genus remotum, ac differentiam propriam. De hac secunda non est vlla dubitandi ratio, cum enim non attingat omnem intelligibilitatem obiectiuam definiti, & non significet aliquam rationem entitatiuam, quæ licet confusè, significatur tamen nomine definiti, necessario differt ab illo ratione ratiocinata: ad quod satis est, ut vnum extremum non includat rationem, quam aliud includit. Diffinitio autem perfecta attingit omnes omnino rationes definiti, sed diuerso modo. nam conceptus definiti, vtpotè confusus, attingit omnes indistincte: at verò diffinitio mentalis distincte, & quasi per partes, adunatas tamen in toto: rectè enim probat Diuus Thomas loco citato, s. Thom. terminos diffinitionis non significari per modum partium, ideoque non sumi in abstracto, sed per modum totius: itaque si velimus terminationem horum conceptuum subtiliter indagare, comperiemus conceptum confusum definiti per se, & explicite primo terminari ad totum, ad partes autem implicite, & quasi secundo, conceptum verò diffinitiuum per se primo ad partes, vltimo ad totum ex partibus conflatum.

III. Hoc posito probatur diffinitionem, ac diffinitum, non distingui sola ratione ratiocinante. primò, quoniam ut ait Philosophus lib. vndecimo, Metaphys. cap. 6. diffinitio est medium potissimæ demonstrationis. ad hoc autem non sufficit sola distinctio rationis ratiocinantis inter ipsum, & minus extremum, quod est diffinitum: ergò erit distinctio rationis ratiocinatæ. Assumptio pater, quoniam medium debet continere rationem obiectiuam, propter quam passio conueniat minori

III.

Aristotel.